

ЛІТЕРАТУРА

1. 周建平.对“校本培训”的认识与思考 / 周建平 // 中小学教师培训. – 2001. – № 10. – 页 15–18.
2. 教育大辞典·增订合编本（下）. – 上海：上海教育出版社，1998. – 2390 页.
3. 马湘临. 教师校本培训渐成主流 / 马湘临 // 上海教育. – 2005. – № 14. – 页 38.
4. 刘尧. 教师“校本培训”模式构想 / 刘尧 // 教育发展研究. – 2001. – № 3. – 页 47–48.
5. 田爱丽. 中英美三国教师培训“校本”模式的比较研究 / 田爱丽 // 中小学教师培训. – 2001. – № 8. – 页 51–61.
6. 卢辉炬. 浅论教师继续教育的校本培训 / 卢辉炬, 谢清连 // 喀什师范学院学报（社科版）. – 2001. – № 2. – 页 88–91.
7. 赵宇平. 积极开展校本培训，促进教师专业发展 / 赵宇平 // 文教资料. – 2009. – № 25. – 页 130–132.
8. 徐巧英. 关于构建新型“校本培训”模式的若干思考 / 徐巧英 // 广西教育. – 2001. – № 15. – 页 35–38.
9. 李红. 中小学教师继续教育发展趋势研究 / 李红 // 河北师范大学学报（教育科学版）. – 2009. – № 8. – 页 86–89.

УДК 371.12.

Ю. С. Кулінка,
асистент
(Криворізький державний
педагогічний університет)

**ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЇ ДО ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ**

Постановка проблеми. Технологічна ера задає новий вектор конструювання освітньої системи, характерними рисами якої є: гнучкість і динамічність; відкритість до модифікації та розширення; технологічність; орієнтація на індивідуальні особливості суб'єктів освітнього процесу й наявні умови та ресурси. Так, у Державній програмі “Вчитель” першочерговим завданням модернізації освітньої галузі визначено вдосконалення системи підготовки майбутніх вчителів. Одним із компонентів професійно-педагогічної культури вчителя є проектна діяльність. Участь у ній забезпечує самореалізацію педагога, розкриття інтелектуального потенціалу, здатність здійснювати творчий процес, запроваджувати новаторські ідеї у практику.

Аналіз досліджень і публікацій. Підґрунтям досліджень у цьому напрямі є концептуальні ідеї гуманістичної парадигми освіти (Г. Балл, Є. Барбіна, С. Гончаренко, І. Зязюн, Ю. Мальований, В. Сухомлинський та ін.); фундаментальні положення педагогіки вищої школи (О. Абдуліна, А. Алексюк, І. Бех, І. Зязюн, Л. Кондрашова, А. Кузьмінський, О. Пехота та ін.); наукової теорії

професійної готовності вчителя (А. Капська, А. Ліненко, О. Мороз, Л. Савченко, С. Сисоева). Орієнтуючись на різноманітність та багатогранність підходів до проектно-технологічної діяльності, основою нашого дослідження можна вважати науково-методичні роботи, які умовно підрозділяються на такі напрями: 1) інноваційні процеси в освіті (В. Огнев'юк, А. Підласий, М. Поташник, Г. Селевко, Д. Говард, І. Якиманська); 2) якість освіти та ключові компетентності (І. Булах, С. Шишов, А. Хуторський); 3) технологічний підхід в освіті (В. Безпалько, М. Кларін, О. Пехота); 4) проектування навчально-виховного процесу та проектно-цільове управління (О. Гуменюк, В. Зязюн, Я. Костін, І. Осадчий, А. Фурман та ін.). Аналіз праць педагогів і науковців до проектування педагогічної діяльності дає можливість сформулювати концептуальну основу нашого дослідження.

Мета статті – обґрунтувати важливість використання методу проектів у навчально-виховному процесі вищої школи з метою формування у майбутніх вчителів технології готовності до здійснення превентивної діяльності з важковиховуваними підлітками.

Існуюча практика й аналіз ресурсного забезпечення виявили певну невідповідність: між динамічним розвитком цивілізації, темпом зростання різних сфер життєдіяльності й неспроможністю освіти задовольняти потреби учасників освітнього процесу; між потребами практики та недостатнім психолого-педагогічним забезпеченням їх реалізації; між стратегічною метою освіти, заявленими цінностями та недостатньою причетністю педагогів до проектно-технологічної діяльності у форматі існуючої вертикальної моделі управління освітнім процесом, яка розглядається в двох аспектах (змісту та функціонування), ігноруючи третій аспект – розвиток.

Узагальнюючи ці суперечності, можна зробити висновок: тільки змінивши науково-концептуальні орієнтири та психолого-педагогічне наповнення проектних взаємин у багатокомпонентній системі “освітній процес”, можна забезпечити перехід від традиційної до інноваційно-розвивальної освітньої моделі.

Перш ніж розглянути сутність проектно-технологічної діяльності майбутніх учителів, необхідно виявити особливості підготовки студентів до превентивного виховання підлітків. На сучасному етапі у психолого-педагогічній літературі з проблем підготовки вчителя до професійної діяльності вживаються поняття “готовність до дії”, “підготовленість до діяльності”, “готовність до діяльності”, “психологічна готовність”, “готовність до педагогічної діяльності”. Кожне з цих понять несе своє смислове значення, хоча вони й мають спільні риси.

Процес формування особистості фахівця, як стверджує Р. Хмелюк, продовжується у вищій школі, але окрім загальних завдань виховання, повинні вирішуватися і завдання професійної спрямованості виховання [7, с. 93]. У вищій школі освіта виступає і як процес, і як результат засвоєння систематизованих знань, способів пізнавальної діяльності.

Під час підготовки майбутніх педагогів, зауважує З. Курлянд, особливу увагу слід приділяти питанням цілісності підготовки вчителя [5]. Цілісність підготовки вчителя передбачає таку організацію навчально-виховного процесу, за якої стимулюється активний стан усіх структурних компонентів особистості майбутнього вчителя в їхній єдності. Це стає можливим, якщо навчально-виховний процес, спрямовано на підготовку майбутніх учителів, включає студентів у різноманітні види діяльності, які допомагають засвоїти не лише

необхідні знання зі спецпредметів, а й розвивають педагогічні здібності і вміння, творчий потенціал, формують навички управління своїми психічними станами.

У контексті досліджуваної проблеми індивідуально-особистісні якості педагогів відіграють важливу роль. Виховні технології, на думку І.Беха, спрямовуються не лише на вихованця, а й на педагога-вихователя, а тому “вимагають інтенсивного залучення до виховного процесу його індивідуальних можливостей і особистісних схильностей” [1, с. 13]. Ґрунтовно поняття “готовності до виховної діяльності” висвітлено у працях Л.Кондрашової. Вона зазначає, що готовність до виховної діяльності є багатомірною системою, що охоплює у стійких елементах такі компоненти: мотиваційний; орієнтаційний; пізнавально-операційний; емоційно-вольовий; психофізіологічний; оцінний [4, с. 11]. Отже, на нашу думку, готовність до виховної діяльності – це інтегральна якість особистості вчителя, складне психолого-педагогічне новоутворення, що ґрунтується на світоглядній позиції студента, сукупності спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення виховної роботи зі школярами.

Визначаючи зміст готовності до виховної діяльності, багато дослідників звертають увагу на освіту як важливий показник. Однак успіх професійної діяльності не визначається тільки освіченістю фахівця. Молодий педагог може добре володіти фактичним матеріалом, методикою викладання, але у професійно-етичному плані виявитися зовсім неготовим до роботи з дітьми. Тому професійна підготовка у вищому педагогічному навчальному закладі обов'язково повинна передбачати формування професійно-етичного потенціалу вчителя, його вміння у виховній роботі враховувати морально-психологічну сторону справи, використовувати свій професіоналізм, моральну бездоганність. Для підготовки такого фахівця наразі корисним і ефективним вважаємо застосування інноваційних освітніх технологій, зокрема проектних. Доцільним вважаємо впровадження проектів з превентивної діяльності у процес підготовки майбутнього вчителя технології до запобігання девіантної поведінки підлітків.

До сьогодні не існує точного і загальноприйнятого визначення сутності проекту. Одні вчені вкладають у це поняття більш, інші – менш широкий зміст. Існує багато визначень поняття “проект”: послідовність взаємопов'язаних подій, які відбуваються впродовж встановленого обмеженого проміжку часу та спрямовані на досягнення неповторного і водночас певного результату (Ф.Бегюлі); системна форма організації діяльності у взаємозв'язку її теоретичних і практичних аспектів (С.Криський); будь-яка робота, виконана від щирого серця, яка має певну цільову настанову (У.Кілтпарик); форма побудови цілеспрямованої діяльності (А.Моїсеев) тощо.

Проаналізувавши подані й інші розуміння проекту, ми дійшли висновку, що метод проектів – це педагогічна технологія, яка містить сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Так, В.Кукушин визначає такі вихідні теоретичні позиції проектного навчання: в центрі уваги – суб'єкт навчання, сприяння розвитку його творчих здібностей; освітній процес будується не на логіці навчального предмету, а на логіці діяльності, що має особистісний сенс для тих, хто навчається; індивідуальний темп роботи забезпечує вихід кожного на свій власний рівень розвитку; комплексний підхід до розробки навчальних проектів сприяє збалансованому розвитку основних фізіологічних і психічних функцій виконавців проекту; глибоке, усвідомлене

засвоєння базових знань забезпечується шляхом їх універсального застосування у різних ситуаціях [6, с. 246]. Отже, в основу методу проектів покладено розвиток пізнавальних навичок учасників, уміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення.

У підготовці майбутніх педагогів до превентивного виховання сполучною ланкою, сферою єдності теорії та практики є проектування навчально-виховного процесу, який є відкритою, динамічною, багатокomпонентною, багатетапною системою. І. Целіковська серед принципів проектування освітянського процесу називає наступні: принцип центрації проектування на головному елементі – моделі діяльності студентів; принципи рефлексивності, оптимальності, багатфакторності й адаптації освітнього середовища у ВНЗ до професійного середовища у загальноосвітньому закладі.

Метод проектів завжди передбачає розв'язання конкретної проблеми, що вимагає, з одного боку, використання різних методів і засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь із різних галузей життєдіяльності людини. Виконання проекту завжди зорієнтовано на кінцевий результат. Якщо це теоретична проблема, то результат – конкретне її вирішення, якщо практична – результат, готовий до впровадження. Метою проектування під час підготовки майбутніх педагогів до превентивного виховання є створення під час навчання у ВНЗ таких умов, за яких його результатом є індивідуальний досвід творчої проектно-технологічної діяльності студента – майбутнього вчителя.

Відповідно до зазначеного вище, для успішного вирішення поставленої проблеми необхідно створити умови, за яких студенти самостійно, з власної ініціативи набувають необхідних знань із різних джерел; вчать користуватися набутими знаннями для вирішення пізнавальних і практичних завдань; набувають комунікативних умінь і навичок шляхом організації внутрішньогрупового співробітництва та діалогового спілкування; розвивають дослідницькі вміння (вміння виявляти проблеми, збирати інформацію, спостерігати, проводити експерименти, аналізувати, будувати гіпотези, узагальнювати); розвивають системне мислення. Так, Г. Ісаєва у підготовці майбутніх педагогів визначає основні напрями до впровадження методу проектів: інформаційна підготовка (теоретична); організаційно-практична (із закріпленням і апробацією теоретичних знань на практиці); рефлексивна (із самостійною роботою вчителів щодо осмислення і творчого аналізу результатів такої роботи); корекційна (спрямована на поповнення знань і практичних навичок учителів, необхідних для подолання труднощів, що виникли); методологічна (що передбачає підготовку педагогів-тренерів, які можуть навчати інших, створювати свої майстер-класи) [2].

Доцільно також наголосити, що під час використання технології проектного навчання вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань підготовки студентів до здійснення превентивного виховання, основними з них ми вважаємо: навчити майбутніх педагогів здобувати знання самостійно, вміти їх застосовувати для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань з превентивної діяльності; сприяти в здобутті комунікативних навичок, здатності виконувати соціальні ролі: лідера, виконавця; забезпечити розширення кола спілкування, ознайомлення з різними формами роботи у превентивній діяльності, протилежними думками про одну проблему,

формування толерантності тощо; прищепити уміння користуватися дослідницькими методами, прийомами: збором інформації, її аналізом, висунення різних гіпотез тощо. Таким чином, для проектної діяльності майбутнім педагогам слід пропонувати такі завдання, виконання яких припускає дії за готовими рекомендаціями й шаблонами, вимагає застосування знань у новій ситуації. Лише в цьому випадку проектна робота сприяє формуванню ініціативи та пізнавальних здібностей студентів.

Л. Кондрашова підкреслює, що навчання і виховання в педагогічному вищому навчальному закладі необхідно організувати таким чином, щоб студенти відчували такі самі емоції і почуття, які виникають у педагогів у їхній професійній діяльності, набувати професійно-емоційного досвіду [4, с. 21]. Ми погоджуємося з цим, і вважаємо, що застосування проектних технологій у практиці вищої школи, сприяє оволодінню студентами не тільки певного рівня знань у професійній діяльності, а й дозволяє проектувати ситуації, подібні до шкільної практики. Усе це дозволить підвищити рівень готовності майбутніх педагогів до превентивного виховання з девіантними підлітками. Для підготовки студентів у ВНЗ до запобігання девіантної поведінки підлітків і здійснення превентивної діяльності з цього напрямку рекомендуємо студентам працювати над такими проектами: "Особливості навчальної діяльності девіантних підлітків"; "Упровадження технології превентивного виховання у систему роботи педагогів-вихователів"; "Глобальні проблеми сучасності: формування здорового способу життя учнів" тощо. Такі проекти дозволять студентам дещо по-іншому відноситися до проблем девіантності та дезадаптації підлітків, допоможуть у роботі з "важким" контингентом учнів.

Висновки. Отже, залучення майбутніх вчителів технології до проектно-технологічної діяльності сприятиме гуманізації освітнього простору, підвищенню якості освіти взагалі та життєспроможності випускників зокрема.

Перспективи подальшого пошуку у напрямі дослідження. Подальшого розгляду потребують питання забезпечення відповідною підготовкою майбутніх вчителів у ВНЗ, організації роботи у системі післядипломної освіти з надання інформації вчителям про сутність, зміст проектної діяльності та подальшого її вивчення і впровадження у практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Стадії професійної готовності вчителя / І. Д. Бех // Освіта. – 1999. – № 11. – С. 7.
2. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання : [підручник для директора] / Ганна Ісаєва. – 2005. – № 9–10. – С. 4.
3. Казанжи І. В. Підготовка студентів до виховної діяльності в школі: теорія сучасної педагогіки / І. В. Казанжи, І. В. Іоціс // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу : науковий посібник / під заг. ред. проф. С. І. Якименко. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2011. – С. 201–231.
4. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студентів до вчительської діяльності / Л. В. Кондрашова. – К. : Вища школа, 1987. – 56 с.
5. Курлянд З. Н. Формирование и развитие профессиональной

устойчивости учителя : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Зинаида Наумовна Курлянд. – Одесса, 1992. – 489 с.

6. Педагогические технологии : [учеб. пособие для студентов педагогических специальностей / под общ. ред. В. С. Кукушина]. – М. : ИКЦ "МарТ" ; Ростов н/Д : Изд. центр "МарТ", 2006. – 336 с.

7. Хмелюк Р. И. Формирование гражданской зрелости студенческой молодежи / Р. И. Хмелюк. – Киев-Одесса : Вища школа, 1978. – 134 с.

УДК 372.853

А. С. Лазаренко,

кандидат фізико-математичних наук
(Бердянський державний
педагогічний університет)

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ

Постановка проблеми. Фундаментальність законів природи, що лежать в основі фізики як науки, що об'єктивно відбиває реальність, і фізики як навчального предмету визначає її загальнонаукове та загальноосвітнє значення. Проте ця ж фундаментальність визначає і складність сприйняття результатів і досягнень фізичної науки в освітньому процесі. Необхідною умовою досягнення позитивного результату навчального процесу з фізики є його чітке планування з урахуванням об'єктивних факторів і суб'єктивних чинників цього процесу. Відповідно як з метою удосконалення процесу планування, так і з метою визначення оптимальної стратегії і тактики здійснення навчального процесу з фізики доцільно використовувати засоби аналітичного і комп'ютерного моделювання. Таке моделювання буде успішним за умови адекватної аналітичної формалізації реального процесу навчання фізики.

Аналіз досліджень і публікацій. Моделювання процесу навчання є не лише актуальним і складним завданням, але й надзвичайно цікавою теоретичною і прикладною задачею, яка в різні часи привертала увагу багатьох дослідників і продовжує привертати цю увагу, оскільки досі не отримала остаточного розв'язку. Успішне моделювання вимагає визначення адекватної структури навчального процесу. Достатньо повні і цілісні концепції структури навчання розроблено у працях Я. Коменського, І. Гербарта, В. Дістервега, Д. Дьюї, К. Ушинського. Подальшого розвитку їхні концепції отримали в дослідженнях Ж. Піаже, Д. Бруннера, І. Лінгарта, Л. Виготського, С. Рубінштейна та інших. Попри всю різноманітність і своєрідність авторських концепцій структури навчання вони придатні для узагальнення, необхідного для подальшої аналітичної формалізації в межах математичної моделі навчального процесу. Узагальнення полягає в визначенні наступних основних структурних елементів навчання: з'ясування або отримання навчальної інформації; трансформація або обробка, особистісна адаптація і засвоєння навчальної інформації; оцінювання або перевірка результативності засвоєння навчальної інформації.

Навчальна інформація може мати різноманітні форми подання залежно